

ANTHROPOGENIZATION ANALYSIS OF THE SAZLIYKA RIVER'S CATCHMENT APPLYING GEOSPATIAL RESEARCH OF THE LAND COVER AND LAND USE

Abstract: The article is focused on tracking the process of human caused changes in the landscapes (anthropogenization) of the Sazliyka River's catchment through the last several decades. The research applies geospatial data obtained as a result of the CORINE land cover remote sense observations on Earth. Different aspects of land cover and land use changes have been identified as a result of the analysis. Conclusions on the anthropogenization of the landscapes in the catchment area have been outlined.

Keywords: anthropogenization, land cover, land use, landscape, CORINE.

Authors information:

Atanas Kitev

National institute of geophysics, geodesy and geography – BAS

✉ atanaskitev@abv.bg

🌐 Bulgaria

Dimiytar Zhelev

Chief Assistant, PhD

Sofia University “St. Kliment Ohridski”,
Geological-geographic Faculty

✉ dimitar@geograf.bg; dimitar.zhelev@gmail.com

🌐 Bulgaria

Увод

Взаимодействието между хората и природната среда е обект на задълбочено изменение в ландшафтната екология. Измененията, които те причиняват на естествените природно-териториални комплекси са известни под терминологичното обобщение „антропогенизация“. Всяка една интеракция на човешката дейност с компонентите на природната средна остава своя белег. Една от териториите в Република България със задълбочени геоекологични проблеми [3, 4] е водосборният басейн на р. Сазлийка.

Едно от ефективните средства за проследяване на мащаба и динамиката в антропогенизацията е прилагането на геопространствените технологии, базирани се на дистанционните изследвания на земната повърхност. Посредством анализ на данни, получени през последните десетилетия от различни по рода си сателитни наблюдения на Земята, могат, от една страна, да се характеризират основните аспекти на антропогенизацията, а от друга, да се открият тенденции в изменението на природната среда, които остават „невидими“ за конвенционалните наземни ландшафтно-екологични изследвания.

Методи на изследване

Класификацията (номенклатурата) на земното покритие и земеползването CORINE Land Cover – CLC [8, 9, 10 и 12] е разработена за целите на екологичната политика на европейските държави. Картографирането на земното покритие и земеползването се извършва в ГИС среда. В настоящото изследване за входни векторни данни са използвани базите данни CORINE Land Cover (КОРИНЕ Земно покритие) в М 1:100 000 с минимална площ от 25 ha и минимална широчина 100 m за самостоятелните обекти. Класификацията на обектите се реализира чрез прилагането на единна методология и номенклатура с 44 класа (категории), като за България се установяват 37 класа. Номенклатурата на земното покритие и земеползването има йерархична структура, състояща се от три нива (където всеки клас се обозначава с код – по една цифра за всяко от съответните нива.):

1. Първо ниво обхваща 5 главни категории земно покритие на планетата;
2. Второ ниво включва 15 категории за работа в от М 1:1 000 000 до М 1:500 000;
3. Трето ниво се състои от 44 класа, използвани при М 1:100 000 до М 1:50 000.

Във връзка с изследването на структурата на ландшафтите са използвани данни за земното покритие и земеползването. Съставените цифрова карта (фиг. 1) и графики (фиг. 2, 3, 4, 5), които представят пространственото разпределение на земното покритие и земеползването за периода 1990-2012 г.

Резултати и анализ

От данните (табл. 1, 2, 3, 4 и 5) е видно, че доминират земеделските площи (230 05,05 ha или 68,55% от изследваната територия), което е значим белег за силната проява на антропогенизацията. В обхвата на обработваемите земи попадат ненапооявана обработваема земя (211) и оризища (213) е 175 860,63 ha (52,30%); земи със значителни участъци естествена растителност (243) и комплекси от раздробени земеделски земи (242) е 28 436,41 ha (8,46%); трайните насаждения – лозя (221) и овощни и ягодови насаждения (222) заемат 9438,62 ha (2,80%); и пасищата (231) заемат 16 769,39 ha (4,99%). Високият процент на поливните площи и оризищата в територията е израз на силно антропогенно въздействие от ландшафтно-геохимична точка. Изключително малка е площта на трайните насаждения и пасищата в изследваната територия, което също може да се открие като резултат от специфичното за района аграрно антропогенно въздействие.

Горите и полуестествените площи заемат второ място в изследвания район (67 856,36 ha (20,18%)) през 2012 г. Горите заемат едва 12,20% от водосборния басейн (широколистни (клас 311), иглолистни (312) и смесени (313) – заемат общо площ от 40 992,90 ha), което е почти 3 пъти по-малко от процента на горите в България. Ниският релеф, благоприятният климат и плодородните почви са били предпоставка от векове за унищожаването на горските площи и трансформирането им в аграрни земи. Така наречените полуестествени площи включват естествените тревни площи (321), преходната дървесно-храстова растителност (324), заемащи площ от 26 281,14 ha (7,81%); и площите с рядка растителност (333) обхващат 582,32 ha (0,17%).

Антропогенните обекти са третата голяма група по обхват. Тяхната площ през 2012 г. е 34 729,70 ha (10,33% от проучваната територия). Тук попадат следните обекти: населени места със свободно застрояване (112) – 15 762,02 ha (4,69%); кариери и открити рудници (131) и сметища (132) – 14 285,35 ha (4,24%); индустриални или търговски обекти (121), пътна и жп мрежи, и прилежащата им земя (122) и летища (124) - 4120,14 ha (1,23%); зелени площи в населени места (141) и места за спорт и отдих (142) - 562,19 ha (0,17%).

Водните обекти с обща площ от 2986,15 ha (0,89%) са представени от класовете водни площи (512) и водни течения (511).

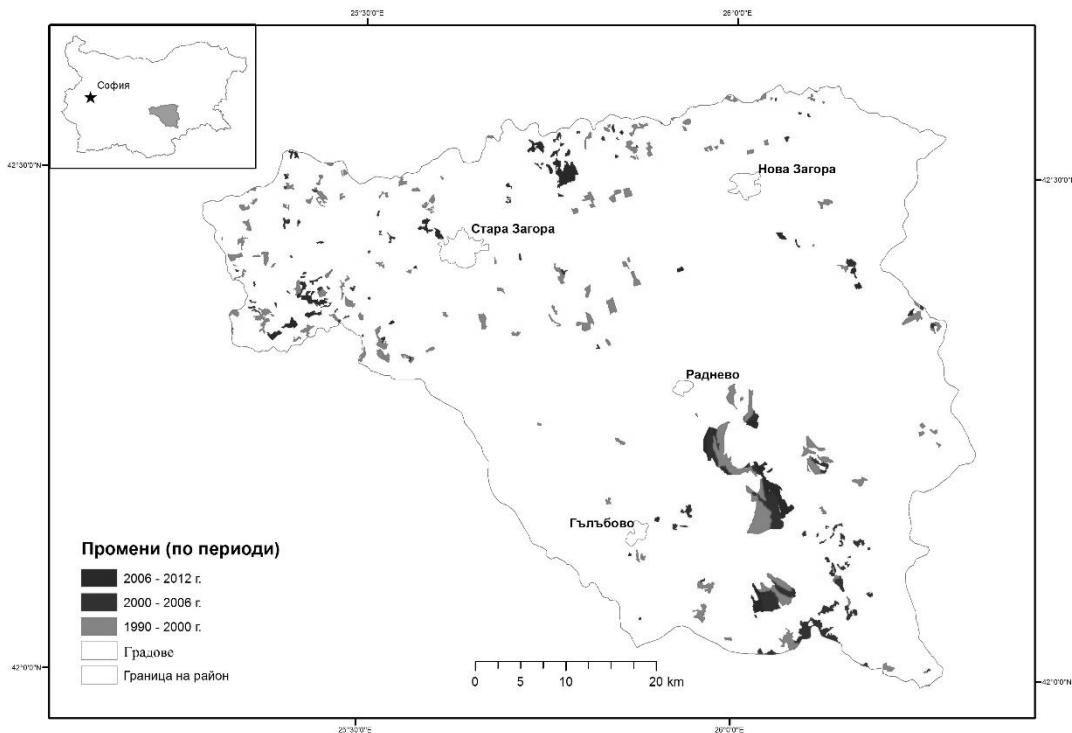
На последно място по площ във водосборния басейн на р. Сазлийка са влажните зони. Те са представени само от един клас от CLC номенклатурата – вътрешни блата (411) с площ от 190,33 ha (0,05%).

Разгледаните класове земно покритие и земеползване отразяват ландшафтното разнообразие на района и предоставят обективни данни за по-подробни ландшафтни изследвания, както подчертават и авторите на подобни изследвания за други райони в България [1, 2, 5, 6, 7 и 11].

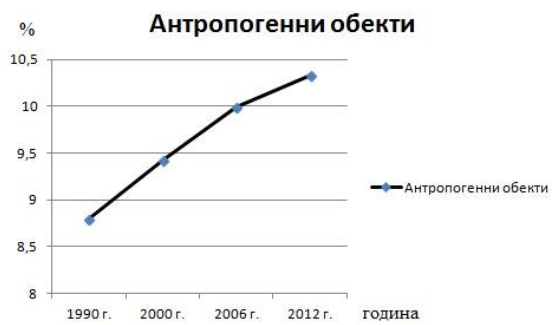
Миннодобивният комплекс при Марица изток е причина във водосборния басейн на р. Сазлийка водещо място при измененията да се полага на кариерите и откритите рудници (клас 131). Структурата на промените показва, че те са с най-голяма площ. Например през 1990-2000 г. те обхващат 2145,42 ha, а през следващите периоди измененията в този клас продължават.

Изменения са установени и при клас 324 – преходна дървесно-храстова растителност. Общата променена площ на този клас е 4677,75 ha. Промените са дошли основно от класовете

311 (широколистни гори), 312 (иглолистни гори) и 313 (смесени гори). Динамиката тук се дължи на сеч, пожари и залесителни мероприятия – всички белег на антропогенно въздействие.

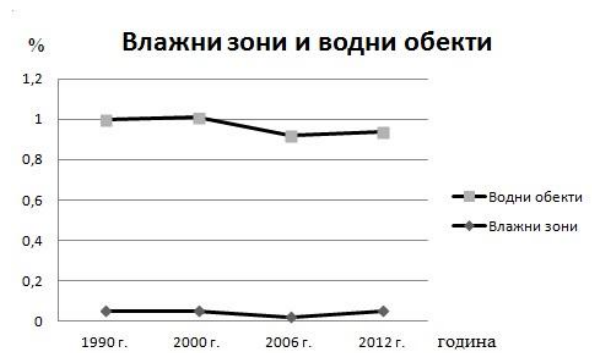
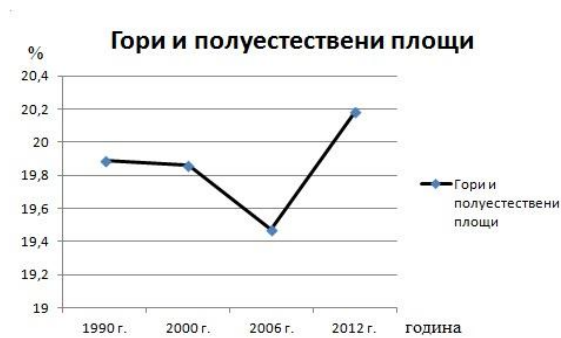
Фиг. 1. Изменения в земното покритие и земеползването във водосборния басейн

Фиг. 2. Тренд на изменения на процента антропогенни обекти от общата площ във водосборния басейн на р. Сазлийка в периода 1990 – 2000 – 2006 – 2012 г.

Фиг. 3. Тренд на изменения на процента земеделски земи от общата площ във водосборния басейн на р. Сазлийка в периода 1990 – 2000 – 2006 – 2012 г.

Фиг. 4. Тренд на изменения на процента гори и полуестествени площи от общата площ във водосборния басейн на р. Сазлийка в периода 1990 – 2000 – 2006 – 2012 г.

Фиг. 5. Тренд на изменения на процента влажни зони и водни обекти от общата площ във водосборния басейн на р. Сазлийка в периода 1990 – 2000 – 2006 – 2012 г.

Табл. 1. Промени в земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка за периода 1990-2012 г

Код земно покритие	Промени на площите (ha) по периоди		
	1990-2000 г.	2000-2006 г.	2006-2012 г.
112	11,81		
121			46,72
131	2145,42	1503,19	1139,03
132	402,11		
211	2161,77	151,58	70,25
221	238,58		772,38
222			18,55
231	794,57		
242	31,32	42,09	
243	7,54		19,82
311	912,67	135,18	49,41
312	5,83	11,60	
313	320,78		
324	1764,41	1882,30	1031,04
334	476,18		
512	37,31		
Общо	9310,30	3725,94	3147,20

Табл. 2. Разпределение на земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка

Земно покритие и земеползване	CLC код	Клас	1990 г.		2000 г.		2006 г.		2012 г.	
			Площ (ha)	Относителен дял (%)	Площ (ha)	Относителен дял (%)	Площ (ha)	Относителен дял (%)	Площ (ha)	Относителен дял (%)
1. Антропогенни обекти	112	Населени места със свободно застрояване	15890,98	4,73	15902,74	4,73	15917,88	4,73	15762,02	4,69
	121	Индустриални или търговски обекти	3214,47	0,96	3214,35	0,96	3182,36	0,95	3548,94	1,06
	122	Пътна и жп мрежи, и прелижащата им земя	388,53	0,11	388,53	0,11	344,57	0,10	338,30	0,10
	124	Летища	213,69	0,06	213,69	0,06	213,69	0,06	232,90	0,07
	131	Кариери и открити рудници	7628,10	2,27	9773,61	2,90	12861,80	3,82	13801,12	4,10
	132	Сметища	1708,78	0,51	1716,82	0,51	561,78	0,17	484,23	0,14
	141	Зелени площи в населени места	288,64	0,09	288,64	0,09	288,65	0,09	317,28	0,10
	142	Места за спорт и отдих	241,30	0,07	241,3	0,07	230,00	0,07	244,91	0,07
		Общо	29574,49	8,80	31739,68	9,43	33600,73	9,99	34729,70	10,33
2. Земеделски земи	211	Ненаполявана обработваема земя	177131,96	52,68	176675,38	52,54	173646,63	51,64	173009,74	51,45
	213	Оризища	271,10	0,08	271,1	0,08	2551,41	0,76	2850,89	0,85
	221	Лозя	7711,26	2,29	7344,26	2,18	7349,27	2,19	7618,93	2,26
	222	Овощни и ягодови насаждения	1568,92	0,46	1206,38	0,36	1696,68	0,50	1819,69	0,54
	231	Пасища	22182,30	6,60	21823,94	6,49	20933,62	6,23	16769,39	4,99
	242	Комплекси от раздробени земеделски земи	2224,30	0,66	2223,13	0,66	2394,97	0,71	4126,34	1,23
	243	Земеделски земи със	25347,28	7,54	24829,45	7,39	25527,84	7,59	24310,07	7,23

		значителни участъци естествена растителност								
	Общо		236437,12	70,31	234373,64	69,70	234100,42	69,62	230505,05	68,55
3. Гори и полуестествени площи	311	Широколистни гори	29431,70	8,75	29812,25	8,87	29993,30	8,92	29182,20	8,68
	312	Иглолистни гори	6905,40	2,05	6216,28	1,85	5747,65	1,71	4888,77	1,46
	313	Смесени гори	6642,89	1,98	6662,46	1,98	6123,05	1,82	6921,93	2,06
	321	Естествени тревни площи	3595,90	1,07	3382,50	1,01	2772,51	0,82	5052,46	1,50
	324	Преходна дървесно- храстова растителност	19177,64	5,7	19600,83	5,83	20243,45	6,02	21228,68	6,31
	333	Площи с рядка растителност	596,21	0,18	596,21	0,18	596,15	0,178	582,32	0,17
	334	Опожарени площи	535,93	0,16	476,17	0,14				
	Общо		66885,67	19,89	66746,70	19,86	65476,11	19,47	67856,36	20,18
4. Влажни зони	411	Вътрешни блата	182,23	0,05	182,23	0,05	67,29	0,02	190,33	0,05
	Общо		182,23	0,05	182,23	0,05	67,29	0,02	190,33	0,05
5. Водни обекти	511	Водни течения							0,30	0,01
	512	Водни площи	3188,11	0,95	3225,39	0,96	3023,08	0,90	2985,85	0,88
	Общо		3188,11	0,95	3225,39	0,96	3023,08	0,90	2986,15	0,89
	Всичко*		336267,62	100	336267,64	100	336267,62	100	336267,62	100

Табл. 3. Промени в земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка за периода 1990-2000 г.

1990-2000 г.		
Код земно покритие	Площ (ha)	Площ (%)
132-211	394,06	4,23
211-131	1466,78	15,75
211-132	110,82	1,19
211-221	238,58	2,56
211-231	794,57	8,54
211-243	7,54	0,08
221-211	574,28	6,17
221-242	31,32	0,34
222-211	362,57	3,89
231-131	275,38	2,96
231-132	171,56	1,84
231-211	704,54	7,57
242-131	32,51	0,35
243-112	11,81	0,13
243-131	266,92	2,87
243-132	119,73	1,29
243-211	89,46	0,96
243-512	37,31	0,40
311-324	503,17	5,40
311-334	28,94	0,30
312-324	261,34	2,81
312-334	433,75	4,66
313-324	287,54	3,09
313-334	13,49	0,14
321-324	213,37	2,29
324-131	103,83	1,12
324-311	912,67	9,80
324-312	5,83	0,06
324-313	320,78	3,45
334-211	36,86	0,40
334-324	498,99	5,36
Общо:	9310,30	100,00

Табл. 4. Промени в земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка за периода 2000-2006 г.

2000-2006 г.		
Код земно покритие	Площ (ha)	Площ (%)
112-131	48,85	1,31

131-211	128,96	3,46
131-242	42,09	1,13
211-131	660,96	17,74
221-211	22,62	0,61
231-131	453,58	12,17
243-131	325,54	8,74
311-131	7,06	0,19
311-324	365,44	9,81
312-324	672,04	18,04
313-324	307,96	8,27
324-311	135,18	3,63
324-312	11,60	0,31
334-324	536,86	14,41
512-131	7,20	0,19
Общо:	3725,94	100,00

Табл. 5. Промени в земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка за периода 2006-2012 г.

2006-2012 г.		
Код земно покритие	Площ (ha)	Площ (%)
112-131	27,04	0,86
121-131	8,19	0,26
132-121	26,07	0,83
211-121	20,65	0,66
211-131	465,24	14,78
211-221	683,39	21,71
211-222	18,55	0,59
231-131	200,47	6,37
231-211	62,92	2,00
231-221	52,15	1,66
231-243	19,82	0,63
243-131	248,94	7,91
243-221	15,05	0,48
311-131	138,17	4,39
311-324	305,08	9,69
312-324	628,95	19,99
313-324	97,01	3,08
321-221	16,76	0,53
324-131	20,87	0,66
324-211	7,33	0,23
324-221	5,03	0,16
324-311	49,41	1,57
512-131	30,11	0,96
Общо:	3147,20	100,00

Заклучение

Направената оценка на състоянието на земното покритие и земеползването във водосборния басейн на р. Сазлийка е резултат от обработването на данни от CORINE Land Cover. Използвана е стандартната CLC номенклатура на 3-то ниво. Направен е анализ на пространственото разпределение и количествените характеристики на представените класове земно покритие и земеползване в изследвания водосборен басейн.

Според направените проучвания и анализи може да се обобщи, че изследваният район на водосборния басейн на р. Сазлийка представлява силно изменена в природно отношение територия – голяма антропогенна намеса, която в по-голямата си част (78,88%) обхваща антропогенни обекти и земеделски земи. Със слабо изменени и с условно естествени площи са 21,12%. Всичко това свидетелства за териториално изразена антропогенизация на ландшафтите.

References:

1. Vatsheva, R. (2015) Dinamika na urbaniziranite teritorii na Chernomorskata kraybrezhna zona v Bulgariya za perioda 1977-2011 g. po danni ot distantsionni izsledvaniya. BAN-NIGGG, S.
2. Vatsheva, R. (2015) Kartografirane na mesta za dobiv na mineralni resursi s izpolzvaneto na danni ot distantsionni izsledvaniya. Sb. dokl. V nauchno-tehnicheska konferentsiya „Mineralnite resursi i ustoychivoto razvitiye”, S.
3. Zhelev, D. (2015) Geoeologichni problemi vuv vodosborniya baseyn na r. Sazliyka, IV mezhdunarodna nauchna konferentsiya „Geografski nauki i obrazovanie”, Shumen
4. Zhelev, D. (2016) Suvremenni landshafti i antropogenizatsiya v baseyna na r. Sazliyka – dieert. trud. SU, S.
5. Kitev, A., R. Vatsheva. (2014) Otsenka na sustoyaniето na zemnoto pokritie i zemepolzvaneto v Yuzhen Pirin i Slavyanka po danni ot distantsionni izsledvaniya i GIS. V: Sb. dokl. Nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie „Geografiya i regionalistika”, Ter-Art, Paz.
6. Kitev, A. (2017) Kartografirane i otsenka na landshaftite s prirodazashitna stoynost v Yuzhen Pirin i Slavyanka s izpolzvaneto na danni ot distantsionni izsledvaniya. Disertatsiya, NIGGG, BAN, S.
7. Stoyanova, Y. (2013) Antropogeni izmeneniya na landshaftite v obshtina Bansko. Disertatsiya, NIGGG, BAN, S.
8. Bossard M., J. Feranec, J. Otahel. (2000). CORINE Land Cover Technical Guide – Addendum 2000 (European Environmental Agency), <http://terrestrial.eionet.europa.eu/CLC2000>
9. CEC (1995) CORINE Land Cover. Luxembourg: Commission of the European Communities. Available at: <http://www.eea.europa.eu/publications/COR0-landcover>
10. Feranec, J., Büttner G. and Jaffrain G. (2006). CORINE Land Cover Technical Guide – Addendum 2006.
11. Feranec, J., M. Kopecka, R. Vatsheva, A. Stoimenov, J. Otahel, J. Betak, K. Husar. (2009). Landscape change analysis and assessment (case studies in Slovakia and Bulgaria). Central European Journal of Geosciences, 1(1):106 -119, Versita & Springer Verlag, DOI:10.2478/v10085-009-0005-8.
12. EEA. (2007). CLC2006 technical guidelines. EEA Technical report, Copenhagen, p. 70